

3. irodalom tétel: Ady Endre

Léda-versek

Ady Endre (és Léda)

Ady 1877-ben született Érmindszenten (mai Erdély) protestáns köznemesi családban. Hat ujjal született, amit a néphit a kiválasztottság jelének tartott (sámán). Középiskoláinak befejezése után (Zilah) jogot tanult Debrecenben, majd Nagyváradon újságíróskodott. Itt ismerkedett meg Brüll Adéllal, s itt kezdődött a majdnem 10 évig tartó viszonyuk. Léda nagyvilági nő volt, tulajdonképpen ő ismertette meg a fiatal Adyt befolyásos emberekkel és Párizssal. Léda férjes asszony volt, Adyval való nyilvános kapcsolata botrányt keltett. Nagyvilági nő volt, ő ismertette meg a fiatal Adyt befolyásos emberekkel és Párizssal. Kapcsolatuk nem volt harmonikus: többször szakítottak, majd újra kezdték a viszonyukat. Léda idősebb, műveltebb és gazdagabb volt Adynál, Ady pedig zseniális és ismert költő: a játszmák sok konfliktust okoztak köztük. A Lédához szóló szerelmes versekben Ady gyakran megfogalmazta ezt a diszharmonikus viszonyt. 1912-ben szakított Lédával, 1915-ben feleségül vette ifjú rajongóját, Boncza Bertát (Csinszka). Háborúellenes versei miatt támadták, a Nyugat kelt védelmére. Hosszas betegeskedés után 1919-ben halt meg.

Fontos témák, amikben költ: istenes versek (A Sion-hegy alatt, Álmom: az Isten), élet-halál versek (Kocsiút az éjszakába, A Halál rokona vagyok, Sem utódja, sem boldog őse), magyarság versek (A föl-földobott kő, Góg és Magóg fia vagyok én..., Nekünk Mohács kell), szerelmes versek (Héja-nász az avaron, Lédával a bálban, Őrizem a szemed).

Léda-szerelem jellemzői:

- Ady életformájában és szerelmi ügyeiben is más értékrendhez igazodott, nyíltan vállalta kapcsolatát Lédával: Léda férjes asszony volt, zsidó, idősebb a költőnél
- Léda művelt, feltűnő jelenség volt, szabad gondolkodású volt a szerelemben, de ragaszkodott a házasság keretihez. Léda ismerteti meg Adyval a francia költészetet, ennek eredményeképpen változott meg Ady költészete, szinte ő teremtette meg.
- Ady túl sokat várt ettől a kapcsolattól
- Menekültek a hétköznapi világból az álmvilágba

Léda-versek = „Léda-asszony zsoltárai”

- Verseit a nagy szenvedély, életvágy, érzéki forróság jellemzi
- Benne van a menekülés vágya, az egyéni megváltódás óhaja, elválások és egymásra találások, ellentétes és diszharmonikus élmények
- Hiányérzés, hiábavalóság tudata
- Halálhangulat, pusztulás, elmúlás
- Nem eszményi nő Léda, nem boldog szerelem az övék, örök szakítás és kibékülés tíz évi kapcsolatuk.
- Szerelmi lírája halálhangulatú: egymást és önmagukat is elpusztítják
- Szerelmi érzés nem a boldogság, a beteljesülés, sokkal inkább a soha be nem teljesülés
- Újfajta szerelemfelfogás és nőideál

- Lázadás, polgárpukkasztás a cél

Héja - nász az avaron

- Diszharmonikus szerelem motívumai jelennek meg: vergődő nyugtalanság, örökös fájdalom, céltalanság.
- Szerelmesek szimbóluma a héjapár
- Látunk egy szerelmi együttlétet, de ez nem túl idilli, inkább harc
- Ady és Léda násza egy csókos ütközet, útjuk a Nyárból az Őszbe tart
- Egyre gyorsabban mennek az Őszbe, végül megölik egymást, elpusztulnak
- A küzdelem a szerelem általános jellemzője
- Általános sorsot példáz a vers: nemek ősi harcát, de a befejezés némi együttérzést sugall, ellenfelek a harcban, de szövetségesek a reménytelenségben
- Durva, nyers mozdulatok, hanghatások

A diszharmonikus szerelem fő motívumai jelennek meg a **Héja-nász az avaron** (1905) című költeményben.

Nem boldogságot, búfelejtő idillt sugallnak a jelképek, hanem vergődő nyugtalanságot, örökös mozgást, gyötrelmes fájdalmat és céltalanságot. A szerelmesek szimbóluma a ragadozó héjapár; a nász: dúló csókos ütközet, egymás húsába tépés. Bántó, kellemetlen hanghatások kísérik a szerelmi vágyat: vijjogás, sírás, csattogás. A második strófa bizonyítja, hogy nem csupán két meghatározott ember sajátos kapcsolatáról van szó, hanem a szerelmi érzésről általában, mindenfajta szerelem közös sorsáról. Ezt a diszharmonikus érzést tükrözi a külső forma is: a strófák páros rímű sorait egy-egy visszhangtalan, elárvult, rímtelen sor követi. A szerelem útja a Nyárból az Őszbe tart: a boldogságból a boldogtalanságba, az ifjúságból az öregségbe. S ez az út egyre gyorsul; ezt fejezi ki a mozgást jelentő igék cselekvésének fokozása: útra kelünk – megyünk – szállunk – úzve szállunk. A gyorsuló rohanás vége a megállás “valahol az Őszben”, a lehullás “az őszi avaron”, vagyis a halál, a pusztulás. Céltalanná, hiábavalóvá lett tehát a korábbi mozgás: a héjanász az őszi, élettelen avaron ér véget.

Lédával a bálban

- Mátka párok ↔ fekete pár
- A mátká párok boldogok, örülnek a szerelemnek, fiatalok
- A fekete pár már öreg, mások, mint a többi
- Mikor őt megjelennek, mások megijednek tőlük, attól, hogy ilyen is lehet a szerelem
- Ők valamennyire átveszik a főszerepet, elkezdenek táncolni
- Sejtelmes vízió fejezi ki a boldogtalanságot, az ifjúság és a szerelem elmúlását
- A vers sejteti, hogy nincs igazi örömet és megváltást jelentő szerelem, a boldogtalanság mindig a boldogság mögött áll

Baljós, szomorú hangulat uralkodik a két évvel később keletkezett **Lédával a bálban** (1907) című versében is.

Sejtelmes vízió fejezi ki a boldogtalanságot, az ifjúság és a szerelem elmúlásának tragikumát. Két féle szerelem ellentétére épül a költemény. Az egyik oldalon ott áll a “víg terem” a maga harmóniájával, tavaszi-nyári színeivel és hangulatával, a szerelemnek még örülni tudó gyanútlan mátkapárjaival. A fiatalok boldogságával szemben megjelenik a testet öltött boldogtalanság. A forró örömet a téli szél hidege űzi el, a fényen és a vígságon győz a feketeség, a szomorúság. A

fiatalok sírva, dideregve rebbenek szét: a fenyegető elmúlás állt eléjük a táncoló halott szerelmesekben.

A vers azt érzékelteti, sejteti: nincs igazi öröm, nincs megváltást jelentő szerelem, a boldogság mögött ott lappang könyörtelenül a boldogtalanság. Minden szerelem rejtett ellentmondása: az egyesülés vágy és a teljes eggyé válás lehetetlensége, a vonzás és a taszítás kettőssége jelenik meg a Léda versek csaknem mindegyikében. Az Örök harc és nász (1906) is a "várlak, kívánlak" s az "űzlek, gyűlöllek" paradoxonját mélyíti el. De minden meghasonlottság, diszharmónia ellenére a Léda-zsoltárok hirdetik a társ utáni vágyat a menekülést valaki máshoz.

Elbocsátó szép üzenet (1913)

Az irodalomtörténeti közhely szerint a magyar irodalom egyik legegységibb szakító verse. Ady leszámol a Léda-szerellemmel, úgy, hogy visszamenőleg azt is megtagadja, ami a szerelem idején értékes vagy igaz volt. Lédát nőiségében sérti meg (pl. életkorára, kicsinyességére és jelentéktelenségére utal).

Ha a vers lélektani hátterét nézzük, Ady akar ebből a játszmából győztesen kikerülni (*feledésemnek gazdag úr-palástját, szép énemből valamid maradjon, magamimádó önmagam stb*), bár a szakítás számára is nyilvánvalóan fájdalmas volt (ezt végig tagadja).

1. feladat: Jelöld a szöveg egyes bekezdéseiben a kulcsszavakat, kulcskifejezéseket, majd a készíts egy ágrajzot a kulcsszavak felhasználásával a tétel tartalmáról! Az alábbiakban egy megkezdett ágrajz segít a munkában! A kulcsszavaknak kijelölt pontozott vonalakra minimum 5, maximum 8 kifejezést írsz! Ha nem tudod ezt a word dokumentumot használni, akkor rajzolj egy ábrát magadnak!

Ady: Léda -versek

Ady Endre és Léda

Léda-szerelem jellemzői:

Léda versek

.....

.....

.....

Héja - nász az avaron

Lédával a bálban

Elbocsájtó szép üzenet

.....

.....

.....

2. **feladat:** A kitöltött kulcsszavas ágrajz segítségével próbáld saját szavaiddal elmondani a fenti tétel tartalmát max. 7 percben. Ha egyes kulcsszavak kifejtésénél megakadsz, akkor használd a szöveget!